

Абагульнім і запомнім. Асноўная сыравіна для развіцця металургічнай вытворчасці Беларусі — металалом. Найбуйнейшым прадпрыемствам у Беларусі з’яўляецца Беларускае металургічнае завод. У Беларусі атрымала развіццё парашковая металургія.

1. Што з’яўляецца сыравінай для металургічнай вытворчасці? 2. Назавіце фактары размяшчэння вытворчасці. 3. Пералічыце асноўныя цэнтры металургічнай вытворчасці.

4. Дайце прагноз змены тэрытарыяльнай арганізацыі металургіі ў выніку будаўніцтва АЭС і распрацоўкі радовішчаў жалезных руд у Беларусі. 5. Пабудуйце і прааналізуйце дыяграмы, якія адлюстроўваюць дынаміку вытворчасці прадукцыі металургіі.

Ад тэорыі да практыкі. Распрацуйце завочную экскурсію «Прадпрыемствы металургіі Беларусі».

§ 34. Геаграфія машынабудавання

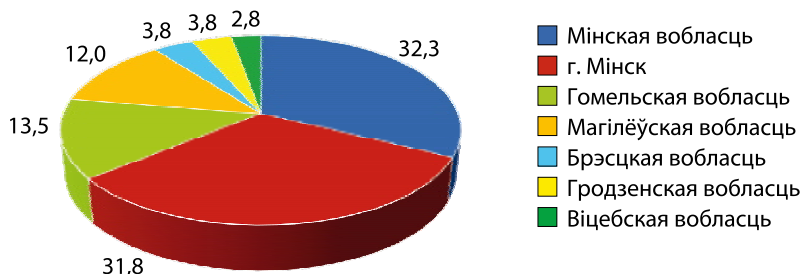
Узгадваем. Чаму машынабудаванне адносіцца да ключавых галін прамысловасці свету? Якую прадукцыю вырабляе машынабудаванне? Якія падгаліны машынабудавання з’яўляюцца навукаёмнымі і інавацыйнымі?

Структура і фактары размяшчэння машынабудавання. Машынабудаванне з’яўляецца галіной гаспадарчай спецыялізацыі Беларусі. На яго долю прыходзіцца звыш 15 % прадукцыі апрацоўчай прамысловасці краіны. Машынабудаванне Беларусі прадстаўлена рознымі падгалінамі (мал. 127). Галоўнымі фактарамі развіцця галіны ў краіне выступаюць выгаднае эканоміка-геаграфічнае становішча і наяўнасць высокакваліфікаваных працоўных рэсурсаў. Немалаважную ролю адыгрывае і спажывецкі фактар. Большасць прадпрыемстваў машынабудавання размешчана ў Мінску, на долю якіх прыходзіцца 1/3 прадукцыі машынабудавання краіны. Машынабудаўнічыя заводы сканцэнтраваны пераважна ў абласных цэнтрах і буйнейшых гарадах. Машынабудаўнічы комплекс краіны ўключае вытворчасць машын і абсталявання, транспартных сродкаў, электраабсталявання, бытавой тэхнікі, вылічальнай, электроннай і аптычнай апаратуры. Ключавымі таварамі машынабудавання Беларусі з’яўляюцца грузавыя аўтамабілі, пагрузчыкі, кар’ерныя самазвалы, трактары, збожжаўборачныя і кармаўборачныя камбайны, халадзільнікі, мікрахвалевыя печы, электрычныя і газавыя пліты.

Машынабудаванне	
Вытворчасць машын і абсталявання:	
– для здабычы карысных выкапняў і будаўніцтва	бульдозеры, самаходныя дарожныя каткі, кар’ерныя самазвалы
– пад’ёмна-транспартнае абсталяванне	вежавыя краны і ліфты
– станкі і абсталяванне	станкі, падшыпнікі
– трактары і сельскагаспадарчая, дарожная тэхніка	трактары, камбайны, камунальная і снегаўборачная тэхніка і інш.
Вытворчасць транспартных сродкаў і абсталявання	
	аўтамабілі, аўтобусы, тралейбусы, трамваі, вагоны, матацыклы, веласіпеды, рухавікі
Прыборабудаванне:	
вытворчасць электраабсталявання	электрарухавікі, трансфарматыры, кабелі, святільні і лямпы, бытавыя электрычныя прыборы (халадзільнікі, печы мікрахвалевыя, пральныя машыны, электрапліты, газавыя пліты)
вытворчасць вылічальнага, электроннага і аптычнага абсталявання	электронныя інтэгральныя схемы, паўправадніковыя прыборы, тэлевізары, гадзіннікі, вымяральныя прыборы і лічылнікі, электронная бытавая тэхніка, медыцынскае абсталяванне

Мал. 127. Структура машынабудавання Беларусі

Геаграфія вытворчасці машын і абсталявання. Агульны аб’ём прамысловай вытворчасці машын і абсталявання складае 7 % ад аб’ёму прадукцыі апрацоўчай прамысловасці рэспублікі. У рэгіянальным разрэзе лідарства належыць Мінску і Мінскай вобласці (мал. 128).

Мал. 128. Рэгіянальная структура вытворчасці машын і абсталявання Беларусі, 2017 г., %

Мал. 129. Прадпрыемства «БелАЗ»,
г. Жодзіна

У Беларусі вырабляюцца машыны і абсталяванне для здабычы карысных выкапняў і будаўніцтва. Адным з найбуйнейшых вытворцаў кар’ерных самазвалаў вялікай грузападымальнасці ў свеце з’яўляецца прадпрыемства «БелАЗ», размешчанае ў г. Жодзіна Мінскай вобласці (мал. 129, 130).

Вытворчасць пад’ёмна-транспартнага абсталявання ў Беларусі звязана з выпускам вежавых кранаў і ліфтаў. Найбуйнейшыя прадпрыемствы працуюць

у Магілёве і Гомелі (мал. 130). «Магілёўліфтмаш» з’яўляецца адным з вядучых вытворцаў ліфтавага абсталявання ва Усходняй Еўропе.

У Беларусі развіта вытворчасць падшыпнікаў, сканцэнтраваная ў асноўным на Мінскім і Гомельскім падшыпнікавых заводах — вядучых вытворцаў падшыпнікаў ва Усходняй Еўропе. Чаму вытворчасць падшыпнікаў з’яўляецца традыцыйнай для Беларусі?

Вытворчасць станкоў. Пачатак развіцця падгаліны звязваецца са стварэннем Мінскага металаапрацоўчага завода «Энергія», на якім ў 1926 г. былі зроблены першыя такарныя станкі. Сёння станкабудаўнічыя заводы размешчаны ў Баранавічах, Віцебску, Гомелі, Мінску, Маладзечне, Оршы, Пінску (мал. 130). Заводы «Цэнтраліт» і «Гідрапрывад» (г. Гомель) забяспечваюць прадпрыемствы станкабудавання чыгунным ліццём і станочнымі вузламі, а інструментальныя заводы Мінска, Кобрына і Оршы — металарэзным інструментам. У цяперашні час аб’ёмы вытворчасці станкоў скарачаюцца.

Развіццё вытворчасці *трактароў і сельскагаспадарчай тэхнікі* звязана з патрэбамі сельскай гаспадаркі краіны і дзяржаў постсавецкай прасторы. Самым вядомым прадпрыемствам па выпуску трактароў з’яўляецца Мінскі трактарны завод. Па наборы дапаможных вузлоў і абсталявання трактары маркі «Беларус» пераўзыходзяць замежныя аналагі. Адным з найбуйнейшых вытворцаў сельскагаспадарчай тэхнікі маркі «Палессе» з’яўляецца прадпрыемства «Гомсельмаш». Камбайны працуюць у Расіі, Украіне, Казахстане, Чэхіі, Аргенціне, Бразіліі, Кітаі і іншых краінах. З 2013 г. назіраецца спад вытворчасці. *Як вы думаеце, якія прычыны спаду вытворчасці?* Буйныя прадпрыемствы падгаліны размешчаны ў Бабруйску, Брэсце, Лідзе і Мазыры. Вядучым прадпрыемствам Беларусі

Мінск (1)

Мінскі трактарны завод:
малагабарытныя і ўніверсальныя трактары

Мінскі падшыпнікавы завод:
падшыпнікі

«Амкадор»: дарожна-будаўнічая, камунальная, снегаўборачная, аэрадромная тэхніка

Мінскі станкабудаўнічы завод:
металарэзны інструмент

Маладзечанскі

станкабудаўнічы завод (2):
металарэзны інструмент

«БелАЗ» (3):
кар'ерныя самазвалы вялікай і асабліва вялікай грузападымальнасці

«Лідсельмаш» (13):

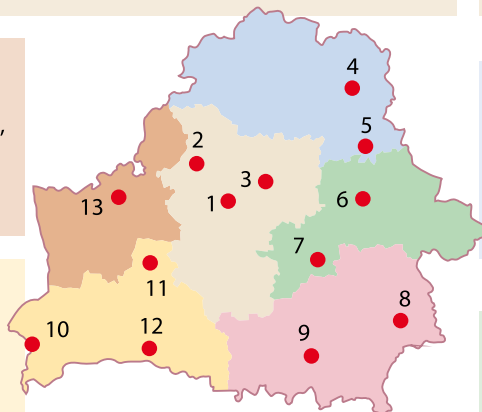
бульбапасадкавая і бульбаўборачная тэхніка, сеялкі, тэхніка для ўборкі траў і кармоў, лясная тэхніка

«Брэстсельмаш» (10):

абсталяванне для жывёлагадоўчых і птушкагадоўчых ферм

Баранавіцкі станкабудаўнічы завод (11): металарэзны інструмент

Пінскі вопытна-механічны завод (12):
станочное абсталяванне

1. Мінск	6. Магілёў	10. Брэст
2. Маладзечна	7. Бабруйск	11. Баранавічы
3. Жодзіна	8. Гомель	12. Пінск
4. Віцебск	9. Мазыр	13. Ліда
5. Ворша		

Віцебскі станкабудаўнічы

завод (4), «Чырвоны барацьбіт» (5):
металарэзны інструмент

«Строммашына» (6):

вежавыя краны
«Магілёўліфтмаш» (6):
ліфты і ліфтавае абсталяванне
«Бабруйсксельмаш» (7):
корманарыхтоўчая тэхніка

Гомель (8)

«Гомсельмаш»: збожжаўборачныя і кармаўборачныя камбайны

«Гомельліфт»: ліфты і ліфтавае абсталяванне

Гомельскі падшыпнікавы завод: падшыпнікі

«Мазырсельмаш» (9):

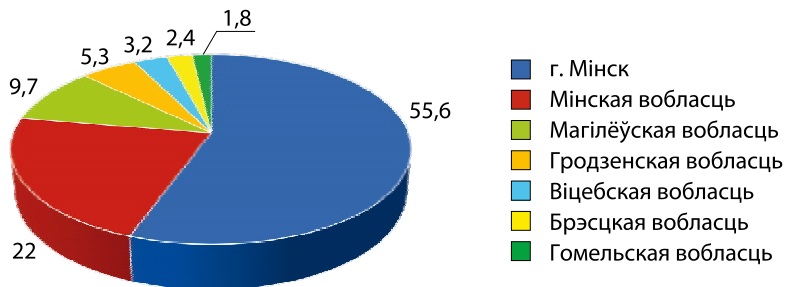
абсталяванне для жывёлагадоўчых і птушкагадоўчых ферм

Мал. 130. Буйнейшыя прадпрыемствы Беларусі па вытворчасці машын і абсталявання

па вытворчасці *дарожна-будаўнічай тэхнікі і абсталявання з'яўляецца «Амкадор» у г. Мінску з прадпрыемствамі ў Дзяржынску, Крупках, Лагойску, Пінску і іншых гарадах.*

Геаграфія вытворчасці транспартных сродкаў. Агульны аб'ём прамысловай вытворчасці транспартных сродкаў і абсталявання складае больш за 3 % прадукцыі апрацоўчай прамысловасці краіны. У рэгіянальным разрэзе лідарства ў вытворчасці транспартных сродкаў

і абсталявання належыць Мінску і Мінскай вобласці (мал. 131). Вытворчасць асноўных відаў транспартных сродкаў прадстаўлена ў табліцы 6.

Мал. 131. Рэгіянальная структура вытворчасці транспартных сродкаў у Беларусі, 2017 г., %

Табліца 6 — Дынаміка вытворчасці транспартных сродкаў у Беларусі, штук

Вытворчасць	Гады			
	2005	2010	2015	2017
Аўтамабілі грузавыя	20813	12524	3520	5893
Аўтамабілі легкавыя	—	364	8681	3892
Аўтобусы	1263	2089	900	1261
Тралейбусы	147	283	98	102

Агульнай тэндэнцыяй у вытворчасці транспартных сродкаў з'яўляецца зніжэнне аб'ёмаў вытворчасці традыцыйных відаў прадукцыі (веласіпеды, рухавікі і г. д.) і павелічэнне аб'ёмаў вытворчасці новых відаў прадукцыі, не характэрных для савецкага этапу развіцця краіны (тралейбусы, легкавыя аўтамабілі і г. д.). У чым прычыны такой тэндэнцыі?

Найбуйнейшым *вытворцам грузавых аўтамабіляў* у краіне з'яўляецца Мінскі аўтамабільны завод («МАЗ»). На заводзе колавых цягачоў у Мінску вырабляецца прадукцыя, якая выкарыстоўваецца ў розных сферах гаспадаркі.

У 2011 г. падпісана пагадненне з кітайскай кампаніяй «Geely» аб стварэнні прадпрыемства «БелДжы» па зборцы легкавых аўтамабіляў. Прадпрыемства «БелДжы» размешчана каля г. Барысава Мінскай вобласці (мал. 132). Праектная магутнасць завода — 60 тыс. *легкавых аўтамабіляў* у год. Штогод выпускаецца каля 10 тыс. легкавых аўтамабіляў. У в. Абчак пад Мінскам на аўтазаводзе «ЮНІСАН» у 2018 г. зроблены першыя электрамабілі і электракары.

Мал. 132. Завод «БелДжы», аг. Перасады Барысаўскага раёна

Вядучым прамысловым прадпрыемствам па вытворчасці *гарадскога грамадскага транспарту* з'яўляецца «Белкамунмаш», прадукцыя якога эксплуатаецца ў Беларусі і 40 гарадах Расіі, Украіны, Латвіі, Сербіі, Малдовы, Калумбіі і Аргенціны (мал. 133). У 2017 г. пачаўся выпуск электробусаў. З пачатку 1990-х гг. у Мінску на базе прадпрыемства «МАЗ», а таксама ў Лідзе вырабляюцца аўтобусы, якія па якасці адпавядаюць еўрапейскім стандартам. У Мінску выпускаюцца *мацацыклы і веласіпеды*.

Мал. 133. Прадпрыемства «Белкамунмаш», г. Мінск

У Пінску, Гомелі, Мазыры і п. Азершчына Рэчыцкага раёна размешчаны *суднабудайніча-суднарамонтныя заводы*. У Магілёве і Асіповічах ажыццяўляецца вытворчасць *чыгуначных вагонаў*, а ў Гомелі функцыянуе завод па іх рамонце. Вытворчасць сучаснага рухомага саставу для краін СНД, у тым ліку электрацягніка для метро, наладжана ў Фаніпалі. У Баранавічах, п. г. т. Балбасова Аршанскага раёна і ў Нацыянальным аэрапорце «Мінск» працуюць *авіяцыйныя рамонтныя заводы* (мал. 134).

Мінск (1)

Мінскі аўтамабільны завод

(«МАЗ»): магістральныя аўтапаязды вялікай грузападымальнасці для далёкіх міжнародніх перавозак, аўтобусы «Белкамунмаш»: тралейбусы і трамваі, электробусы «Мотавела»: матацыклы, мапеды, skutэры, веласіпеды

Мінскі завод колавых цягачоў:

цягачы «Волат», шасі, прычэпы

ЗАТ «Штадлер Мінск» (2):

вытворчасць рухомага саставу электрацягнікоў для метро

«ЮНІСАН» (3):

электрамабілі і электракары

«Белджы» (4):

легкавыя аўтамабілі

Мінскі авіярамонтны завод (5)

Авіяцыйны рамонтны завод (6):

рамонт і мадэрнізацыя розных тыпаў авіяцыйнай тэхнікі

Аўтазборачны завод

«Нёман» (13):

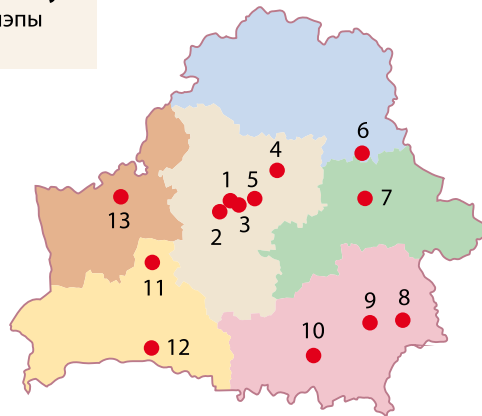
аўтобусы

«558 Авіяцыйны рамонтны завод»

(11): рамонт і мадэрнізацыя розных тыпаў авіяцыйнай тэхнікі

Пінскі (12)

суднабудаўніча-суднарамонтны завод

1. Мінск	6. Балбасава	10. Мазыр
2. Фаніпаль	7. Магілёў	11. Баранавічы
3. Абчак	8. Гомель	12. Пінск
4. Перасады	9. Рэчыца	13. Ліда
5. аэрапорт «Мінск»		

Магілёўскі ваганабудаўнічы завод (7):

грузавы рухомы чыгуначны састаў

Гомельскі ваганабудаўнічы завод (8):

рамонт вагонаў рознага прызначэння

Гомельскі (8),

Рэчыцкі (9),

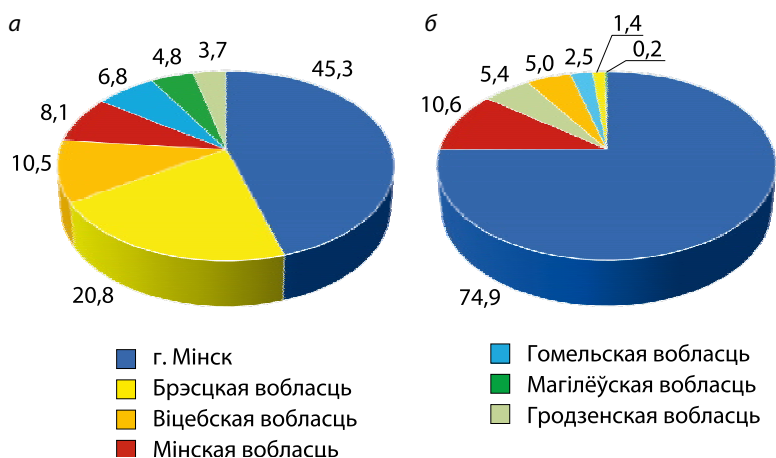
Мазырскі (10)

суднабудаўніча-суднарамонтныя заводы

Мал. 134. Буйнейшыя прадпрыемствы Беларусі па вытворчасці транспартных сродкаў

Вытворчасць электраабсталявання. Асаблівае месца ў сучасным машынабудаванні Беларусі займае прыборабудаванне. Яно ўключае вытворчасць электраабсталявання, вылічальнага, электроннага і аптычнага абсталявання. У рэгіянальным разрэзе лідарства ў вытворчасці прадукцыі прыборабудавання належыць Мінску (мал. 135).

Вытворчасць *электраабсталявання* мае разгалінаваную структуру і вялікую колькасць цэнтраў па выпуску прадукцыі — больш за 350 арганізацый. У Беларусі вырабляюцца электрарухавікі, трансфарматыры, кабелі, святільні і лямпы, бытавыя электрычныя прыборы (халадзільнікі, печы мікрахвалевага, пральныя машыны, электрапліты, газавыя пліты)

Мал. 135. Рэгіянальная структура вытворчасці электраабсталявання (а), электроннага і апытчнага абсталявання (б) Беларусі, 2017 г., %

(мал. 136). Холдынг «Мінскі электратэхнічны завод імя Казлова» вырабляе электратэхнічнае абсталяванне (перш за ўсё трансфарматыры) сусветнага ўзроўню. Зараз прадпрыемства пастаўляе прадукцыю ў 15 краін свету.

Вытворчасць электрарухавікоў ажыццяўляецца ў Баранавічах, Лунінцы, Магілёве, Навалукомлі, розных кабеляў і правадоў — у Мінску, Віцебску, Гомелі, Мазыры, Шчучыне і іншых гарадах краіны. На Брэсцкім электралямповым заводзе выпускаюць лампы напальвання.

У Беларусі вырабляюцца бытавыя электрычныя прыборы (табл. 7).

Табліца 7 — Дынаміка вытворчасці бытавой тэхнікі ў Беларусі, тыс. штук

Вытворчасць	Гады		
	2010	2015	2017
Халадзільнікі і маразільнікі	1106,0	899,0	779,0
Пральныя машыны	274,0	204,0	152,0
Пыласосы	13,0	5,0	5,0
Мікрахвалевыя печы	368,0	410,0	1053,0
Электрапліты	406,2	268,5	375,3

Мінск (1)

Холдынг «Мінскі электратэхнічны завод імя Казлова»:

трансфарматыры, энергазберагальнае абсталяванне, абсталяванне для атамных станцый
«Амкадор-БелВАР»: медыцынскія прыборы

«Беларуськабель»:

кабель і правады
«БелОМА»: ваенная оптыка, сокавыціскалкі

«Гарызонт»:

тэлевізары, інтэрактыўныя сэнсарныя сістэмы, мікрахвалевыя печы, кандыцыянеры, воданагравальнікі, ЗВЧ-печы, мультываркі, мясарубкі, пыласосы

«Агат»:

сродкі аўтаматызацыі

«Атлант»:

халадзільнікі, пральныя машыны

Мінскі гадзіннікавы завод:

гадзіннікі

«Калібр»:

радыевымяральных прыбораў, гукаўзмацняльная апаратура

«Інтэграл»:

мікрапрацэсары, камп'ютары

Віцебск (2)

«Віцязь»: тэлевізійная, бытавая і медыцынская тэхніка

«Маналіт»: высакавольтнае абсталяванне, кандэнсатары
«Энергакамплект»: кабель і правады

«Аўтапровад» (10):

кабель і правады

Брэст (7)

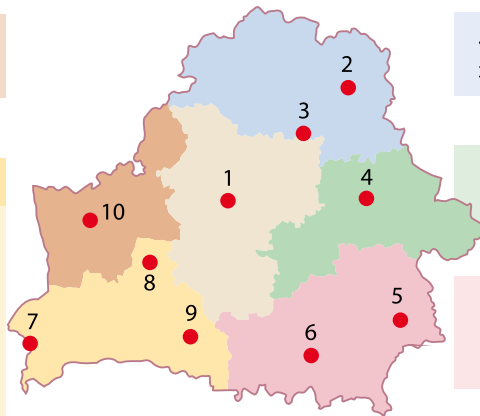
«Брэстгазаапарат»:

газавыя, газаэлектрычныя, электрычныя пліты, убудавальная тэхніка, паветраачышчальнікі гандлёвай маркі GEFEST

Брэсцкі

электраламповы завод:

свяцільнікі, лампы

«Электросталь» (3):

электрарухавікі

«Электрарухавік» (4):

электрарухавікі

«Гомелькабель» (5),

«Беларуськабель» (6): кабель і правады

Баранавіцкі (8), Лунінецкі (9)

станкабудуўнічыя заводы: электрарухавікі

1. Мінск	6. Мазыр
2. Віцебск	7. Брэст
3. Новалукомль	8. Баранавічы
4. Магілёў	9. Лунінец
5. Гомель	10. Шчучын

Мал. 136. Буйнейшыя прадпрыемствы Беларусі па вытворчасці электраабсталявання і бытавой тэхнікі

Найбуйнейшае прадпрыемства падгаліны «Атлант» у Мінску (мал. 137) вядомае за межамі краіны вытворчасцю халадзільнікаў і пральных машын. У Брэсце выпускаюць газавыя і электрычныя пліты гандлёвай маркі GEFEST, на прадпрыемстве «Гарызонт» — ЗВЧ-печы, мультываркі, на «БелОМА» — сокавыціскалкі.

Мал. 137. Прадпрыемства «Атлант», г. Мінск

Вытворчасць вылічальнага, электроннага і аптычнага абсталявання. Дадзеная падгаліна машынабудавання таксама мае вялікую колькасць арганізацый (каля 300), якія займаюцца выпускам электронных інтэгральных схем, паўправадніковых прыбораў, тэлевізараў, гадзіннікаў, вымяральных прыбораў і лічыльнікаў, электроннай бытавой тэхнікі і медыцынскага абсталявання. У вытворчасці электроннага і аптычнага абсталявання ў найбольшай ступені выкарыстоўваюцца сучасныя касмічныя і нанатэхналогіі.

На прадпрыемствах навукаёмістага комплексу выпускаюцца праграма-тэхнічныя сродкі, ЭВМ, высокадакладныя аптычныя прыборы, сістэмы і сродкі сувязі, інтэгральныя мікрасхемы, тэлекамунакацыйная тэхніка і іншая прадукцыя. Чаму ў Беларусі шырокае развіццё атрымала навукаёмістая вытворчасць і якія яе перспектывы?

Важнае значэнне мае вытворчасць тэлевізараў, якая сканцэнтравана на двух прадпрыемствах: «Гарызонт» у Мінску (больш за 95 % выпускаемых у краіне тэлевізараў) і «Віцязь» у Віцебску (каля 5 %). «Гарызонт» таксама вырабляе інтэрактыўныя сэнсарныя сістэмы.

Разнастайную электронную прадукцыю выпускае «Інтэграл». Па вытворчасці інтэгральных мікрасхем і паўправадніковых прыбораў аб'яднанне займае лідзіруючыя пазіцыі ў свеце (мал. 138). У Мінску працуюць прадпрыемствы па вытворчасці оптыка-электронных і лазерных вырабаў, праграма-тэхнічных

Мал. 138. Прадпрыемства «Інтэграл», г. Мінск

сродкаў, гадзіннікаў. Буйное шматпрофільнае прадпрыемства — холдынг «БелОМА» — спецыялізуецца ў галіне лазерных, аптыка-электронных і аптыка-механічных прыбораў і сістэм. Інавацыйны праект БелОМА — вытворчасць айчынных цеплавізараў.

Навукаёмістыя прадпрыемствы падгаліны працуюць у Брэсце, Віцебску, Вілейцы, Гомелі, Лідзе, Магілёве і іншых гарадах. Аптычныя прыборы беларускай вытворчасці шырока выкарыстоўваюцца пры вырабе ваеннага абсталявання і экспартуюцца ў многія краіны.

Абагульнім і запомнім. Лідарства ў вытворчасці транспартных сродкаў і абсталявання належыць Мінску і Мінскай вобласці. Буйнейшыя прадпрыемствы галіны размешчаны ў Мінску, Жодзіне, Магілёве, Гомелі, Лідзе. Лідарамі ў вытворчасці электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання з'яўляюцца Мінск і Брэсцкая вобласць.

1. Чаму машынабудаванне з'яўляецца асноўнай галіной гаспадаркі Беларусі?
2. Назавіце фактары размяшчэння машынабудавання. 3. Пералічыце асноўныя цэнтры вытворчасці станкоў. 4. Назавіце прадпрыемствы па вытворчасці электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання.

5. Чым абумоўлена вялікая колькасць прадпрыемстваў па вытворчасці трактароў і сельскагаспадарчай тэхнікі? 6. Чым абумоўлена найменшая ўдзельная вага вытворчасці электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання ў Магілёўскай і Гродзенскай абласцях? 7. Пабудуйце і прааналізуйце дыяграмы, якія адлюстроўваюць дынаміку вытворчасці: а) транспартных сродкаў, б) прыбораў бытавой тэхнікі.

Ад тэорыі да практыкі. Распрацуйце рэкламныя плакаты прадпрыемстваў па выпуску гарадскога транспарту, электроннага і аптычнага абсталявання і бытавой тэхнікі «Брэнд Беларусі».

§ 35. Геаграфія хімічнай прамысловасці

Узгадваем. Якія радовішчы карысных выкапняў у Беларусі распрацоўваюцца для вытворчасці прадукцыі хімічнай прамысловасці?

Склад, сыравінная база і фактары размяшчэння. У складзе хімічнай прамысловасці вылучаюць вытворчасць хімічных прадуктаў, гумовых і пластмасавых вырабаў, фармацэўтычнай прадукцыі (мал. 139). Цяпер на долю хімічнай прамысловасці прыходзіцца 19 % аб'ёму апрацоўчай прамысловасці. Беларусь называюць «краінай вялікай хіміі». Каля 70 % прадукцыі ідзе на экспарт.